

Humanismist budismis ja budistlikust humanismist

Märt Läänemets

*Inimihu on nüisama raske leida kui kilpkonnal
ookeanis kael rõngasse pista.
(Bodhitšarjāvatāra, IV, 20)¹*

Humanismi võib mõista kitsamas ja laiemas tähenduses. Kitsamas tähenduses on see renessansiajastu Euroopas sündinud kultuurisuund, mis tõstab esile inimest kõige mõõdupuuna, rõhutades eeskätt inimese mõistuslikkust ja vaba tahet. Selline humanismimõiste vastandub religioonile, kus inimene on jäetud kõrgema olendi – jumala – meelevalda ning tema teod on ajendatud soovist ja vajadusest olla jumalale meelepärane ja allutada end tema kui inimesest kõrgema väe tahtele. Kitsam humanismi mõiste on seotud kindla ajastu ja kultuuriga – Euroopa (Lääne) uusajaga – ning tavaliselt hoidutakse seda laiendamast teistele ajastutele, kultuuridele ja traditsioonidele.

Laiemas mõttes on humanism universaalne inimõtte ja -kultuuri suund, mis tõstab esile inimsust ja inimeseks olemist ülimalt väärtusena iseeneses ning on tingimuseks ja eelduseks inimese tõusmiseks n.-ö. tavatasemelt teatud kõrgematele teaduse/olemasolu tasemetele. Erinevates õpetustes nimetatakse sellist arenguprotsessi sageli ka vabanemiseks. Selline humanism ei ole tingimata vastandatud religioonile, vaid hõlmab religiooset teadust ja tunnetust kui üht võimalikku väljendusvahendit ja teed, allutades seejuures aga jumala mõiste inimese ja inimsuse mõistele. Selline humanismimõiste ei ole ka seotud kitsalt mingi ühe kindla ajastu, kultuuri või traditsiooniga, vaid on kujunenud sõltumatult eri kultuurides eri õpetuste kujul. Selle määratluse järgi võib humanismi esimeses, kitsamas tähenduses mõista universaalse humanismimõiste ühe lokaalse ja ajastupõhise variandina, mille suureks väärtuseks on ometi see, et ta on loonud kultuurisituatsiooni, kus universaalne humanismimõiste on saanud areneda, hõlmates ka teisi kultuure ja traditsioone.

Humanismi avaramast mõistmisest on lähtunud näiteks Nikolai Konrad, kes küll mööndes, et vastav termin kujunes alles 19. sajandil ja võlgneb oma ilmaletuleku Euroopa renessansiajastule, väidab: “Samal ajal ei ole humanismi alguseks hoopiski mitte XIV sajand ja see ei kuulu sugugi üksnes Itaaliale ega isegi mitte Euroopale. Humanismi idee on inimkonnaga kaasas käinud kogu tema ühiskondliku, kultuurilise ja teadusliku arenemise tee vältel. ... Inimestele avanes lihtne tõde: ka teine inimene on inimene ja seepärast tuleb temasse suhtuda nagu iseendasse. Loomulikult väljendus niisugune suhtumine eri õpetustes erinevalt, kuid tuum oli üks ja sama.”²

Sarnasest tõdemusest on lähtunud ka Linnart Mäll, kes oma humanistlike baastekstide

¹ Šāntideva. Bodhitšarjāvatāra. Sanskriti keelest tõlkinud ja kommenteerinud L. Mäll. – Loomingu Raamatukogu 1982, nr. 3/4.

² N. Konrad. Ajaloo mõttest. Valgus, Tallinn, 1987, lk. 224–225.

teoorias väljendab mõtet humanismiidee väljendumisest eri kultuuride ja õpetuste baastekstides: “Humanistlikul baastekstil on eriline suunitus, mida väljendab sõna ’humanistlik’. Eesti keeles on sellel võõrsõnal põhiliselt kaks vastet: ’inimlik’ ja ’inimeselik’ ehk ’inimpärane’, mõlema tähenduskaala on aga, nagu teada, küllaltki lai ja hajuv. Sellepärast olgu täpsustavalt öeldud, et ’humanistlik baastekst’ on niisugune baastekst, mida iseloomustab ühelt poolt inimese kui niisuguse (teisisonu, kui liigi ja kui üksikisiku) ülendamine olemasolu keskseks ja määravaks nähtuseks, teiselt poolt aga niisuguste “inimlike” omaduste rõhutamine inimestevahelises suhtluses, nagu väärikus, inimarmastus, kaastunne, vägivallatus, vastutustunne, kohusetundlikkus, aupaklikkus jne.”³

Humanistlike baastekstide hulka loeb ta järgnevad tekstid: Hiina traditsioonist Konfutsiusele omistatava “Vesteid ja vestlusi” (*Lunyu*), India traditsioonist “Bhagavadgītā” ja paljud Tipitakasse (põhiliselt “Suttapitakasse”) kuuluvad budistlikud tekstid ning Lähis-Ida traditsioonist Matteuse, Markuse ja Luuka evangeeliumid.⁴

Ülalkirjeldatud lähenemise kohaselt on põhjust pidada budismi üheks iidseimaks süstemaatiliseks humanismiõpetuseks ning tänapäeval üha laiemat kasutust leidev mõiste ’humanistlik budism’ ei tähenda seega mitte niivõrd katset budismi muuta ja reformida või kohaldada tänapäeva väärtus- ja mõistesüsteemile – pigem esindab see budismi enda õpetuse ja maailmavaate loogikast tulenevat arengut. Alljärgnevalt tahaksingi juhtida tähelepanu mõningatele humanismi mõiste aspektidele budismi traditsioonis ja õpetuses ning lõpus ka välja tuua momente, millega budistlik humanism tänapäeva nn. lääne humanismi eelkõige võiks rikastada.

Neli õilsat tõe

“See aga, mungad, on õilis tõe kannatusest. Sündimine on ju kannatusrikas, vananemine on ju kannatusrikas, haigus on ju kannatusrikas, suremine on ju kannatusrikas, samuti on kannatusrikkad mure, kurbus, kannatus, masendus ja ärevus. Kokkupuude ebaseadmisega valmistab kannatusi ja eemalolek meeldivast valmistab kannatusi. Kannatus on ka siis, kui ei saada seda, mida ihaldatakse. Lühidalt: viis isiksuse koostisosa valmistavad kannatusi.

See aga, mungad, on õilis tõe kannatuse põhjustajast. Selleks on janu uuestisündimise järele, millega kõikjal ja alati käivad koos naudinguid otsivad himu ja kirg, ning täpsemalt lõbujanu, elujanu ja surmajanu.

See aga, mungad, on õilis tõe kannatuse lakkamisest. Selleks on tolle janu jäägitu ja kiretu kadumine, tolle hülgamine ja mahajätmine, tollest vabanemine ja uuesti mitte ihkamine.

See aga, mungad, on õilis tõe kannatuse lakkamisele viivast teest. Selleks on õilis kaheksaosaline tee ja nimelt: õige vaade, õige kavatsus, õige jutt, õige tegu, õige eluviis, õige püüdlus, õige järelemõtlemine, õige keskendumine.” (Seadmuseratta käimapanemine)⁵

Neli tõe kannatusest, kannatuse põhjustajast, kannatuse lakkamisest ja kannatuse lakkamisele viivast teest, mis sisalduvad Buddha väidetavalt esimese jutluse kirjapanekus, on vaieldamatult budismi õpetuse aluseks ja nurgakiviks. Sama vaieldamatult kannavad nad üldhumanistlikku sõnumit inimesest kui kannatavast olendist koos väitega eksistentsiaalsetest himudest (ja hirmudest), mis kannatusi põhjustavad, ning osutamiseiga võimalusele kannatusest vabanemiseks. Nelja õilsa tõe õpetuses sisaldub tegelikult budistliku humanis-

³ L. Mäll. Humanistlike baastekstide kontseptsioon. – Budismi pühad raamatud. I. Lux Orientis, Tartu, 2004, lk. 215.

⁴ Samas, lk. 214.

⁵ Samas, lk. 13–14.

mi tuum, milleks on kaastunde mõiste. Kõik algab kannatuse äratundmisest iseendas, kuid järgmiseks sammuks on selle mõistmine, et kannatus on universaalne: kui mina kannatan, siis järelikult kannatavad samamoodi ka kõik teised. Kui ma tahan ennast vabastada kannatusest, siis pean ma järelikult püüdma aidata vabastada ka kõiki teisi. Vabanemine/vabastamine algab aga iseenda olukorra analüüsist ja selle mõistmisest, mis on kannatuse põhjusteks/põhjustajateks. Edasi tuleb aga juba praktiline tee ja selle rakendamine enese (ja teiste) muutmiseks, milleks budismis on tsitaadis kirjeldatud kaheksaosaline tee.

Neli mõõtmatud

Braahmanist õpilane Subha palus kord Buddhat, et see näitaks talle teed jumal Brahma asupaika. Buddha vastas talle selle peale, et inimene, kelle meeles on alati ja püsivalt *sõbralikkus, kaastunne, osavõtlik rõõm ja võrdne suhtumine*, ongi jõudnud Brahma asupaika, sest need neli meelestatust on kõikehõlmavad ja mõõtmatud. Nende läbi on inimese meel vabanenud, muutunud “ammendamatuks, rõõmsaks, mõõtmatuks ning vabaks vihast ja pahatahtlikkusest... Kui meel on sedaviisi vabanenud sõbralikkuse [ja ülejäänud kolme] läbi, siis ei ole sinna alles jäänud enam ühtegi piiravat tegu. Just nagu võidukas pasunapuhuja teeb oma pasunahelid ilma vaevata kuuldavaks igas neljas ilmakaares, nii ka sõbralikkuse [ja ülejäänud kolme] läbi vabanenud meelde ei ole alles jäänud ühtegi piiravat tegu.”⁶

Õpetus ‘neljast mõõtmast’ ehk neljast brahmavihaarast (Brahma asupaigast), kuhu inimene Buddha osutatud kannatusest vabanemise teed käies jõuab ja kuhu ta peaks püsivalt paika jääma, s. t. need peaksid täitma kogu tema meele ja olemuse, on budistliku humanismi teine alustala. Viidatud kirjakoht, kus Buddha seda kuulutab, on tähelepanuväärne kahes mõttes. Esiteks osutab Buddha siin fundamentaalsetele, samas väga lihtsatele arusaadavatele põhimõtetele, mis peaksid olema iga inimese ellusuhtumise aluseks – alati ja püsivalt, rõhutades, et neid arendades vabaneb inimene varasemate tegude (*karma, kamma*) koormast, mis muidu tema meelt ja tegevust piiravad ja takistavad. Teiseks annulleerib ta siin jumala (Brahma) ülimuslikkuse, väites, et jumala asupaik ei ole mitte midagi muud kui *inimese* puhastunud ja teistele suunatud *meel*, mis on sama mõõtmatu kui ülijumala Brahma mõiste temaaegsetele brahmanistide arusaamas.

Paali kaanonis (Tipitaka) on teistele suunatud omakasupüüdmatu ja piirideta meelega inimest kirjeldatud kõige ilmekamalt lühikeses tekstis nimega “Sõbralikkusesuutra”. Seal on öeldud, et sihipärane inimene, selleks et leida rahu, mõtleb nõnda: “Olgu kõik olendid õnnelikud ja hirmuta, viibigu nad kõik õnnes! Missugused ka ei oleks olendid, kas rahutud või tasakaalukad, kas pikad või suured või keskmised või lühikesed või väikesed, kas nähtavad või nähtamatud, kas asuvad nad kaugel või lähedal, kas on nad juba olemas või veel sündimata – viibigu nad õnnes! Ärgu keegi tehku teisele halba ega solvaku mingilgi viisil ning ärgu vihas või vimmas soovigu kellelegi kannatusi!”⁷

Viis käitumisjuhust

“Siin, oo mungad, loobub õilis elu hävitamisest ja hoidub sellest. Loobudes elu hävitamisest, teeb õilis mõõtmatud olendid vabaks hirmust, vaenust ja rõhumisest. Tehes mõõt-

⁶ Subha-sutta. Majjhima-nikāya, 99. Tsiteeritud raamatust: B. Bodhi (koostaja). In the Buddha’s Words. Wisdom Publications, Boston, 2005, lk. 178.

⁷ Tõlkinud L. Mäll. – Budismi pühad raamatud, I, lk. 34.

matud olendid vabaks hirmust, vaenust ja rõhumisest, tunneb ta ise rõõmu mõõtnatust vabadusest, hirmust, vaenust ja rõhumisest.”⁸

Loobumine elu hävitamisest on esimene viiest käitumisjuhiseist, mis on budistliku eetika aluseks ja mida järgivad kõik budistid olenemata rahvusest ja koolkonnast. Samamoodi on kirjeldatud ülejäänud nelja, milleks on *loobumine selle võtmisest, mida pole antud* (loobumine varastamisest); *loobumine liialdustest ja kõlvatusest suguelus*; *loobumine valetamisest*; *loobumine joovastavate jookide tarvitamisest*.

Viit käitumisjuhiseist võiks võrrelda kristlaste kümne käsuga,⁹ aga jällegi on tähelepanuväärne see, et siin puudub käsk (või õpetussõna), mis nõuaks ühe jumala ülimuslikkuse tunnustamist ja temale jäägitult allumist, mis kristlaste meelt paratamatult seob.

Budistid on vabanenud inimisiksust – Virgunut ehk Buddhat – tõstnud alati ülemaks ja väärtuslikumaks jumala(te)st: “Isegi jumalad kadestavad mõtluses viibivaid tarku, oma mõtteid valitsevaid täiuslikke virgunuid, kes tunnevad loobumisrahust rõõmu.”¹⁰

Bodhisattvate

Buddha õpetuse “sellesse maailma”, mitte teispooldusse suunatud humanism leidis ülima väljenduse mahajaana ehk suure sõiduki õpetustes, kus tõstetakse esile virgumisolendi – bodhisattva – ideaali, kes on oma arengus jõudnud kõrgeimale tasemele, kes on teostanud kõik Buddha õpetuses juhutatud voorused, kuid ei eraldu maailmast, vaid, vastupidi, jätkab maailma elus osalemist veelgi täielikumalt ja aktiivsemalt teiste olendite heaks, mille eesmärgiks on nende vabastamine kannatusriikka olemasolu köidikutest.

Mahajaana suutrates kirjeldatakse bodhisattvaid ja nende tegutsemist sageli kujundlikus ja tükati mütolooilises kõnepruugis, rõhutades nõnda bodhisattva ideaali universaalsust ja ajaülesust. Sageli on see sõnastatud töötusena, nagu näiteks lõigus “Vadžradhvadža-suutras”:

“Ma lihtsalt ei saa teisiti, kui võtan enda kanda kõikide olendite kannatuste koorma. Ma ei tee seda oma lõbuks. Ma olen andnud töötuse päästa kõik olendid. Ma pean vabastama kõik olendid! Ma pean vabastama kogu maailma! Vabastama sündide õudusest, vanaduse õudusest, haiguste õudusest, surmade ja sündide õudusest, kõikide õnnetuste õudusest, kõikide pahede õudusest, kõikide õnnetuste õudusest, kogu mõttetu tiirlemise õudusest, kõige eksitava õudusest. Hüvele viiva Seadmuse huku õudusest, sõgeduse ilmumise õudusest – kõikidest õudustest pean ma kõik olendid päästma!”¹¹

Bodhisattvatele aitavad ja juhatavad inimest

Hüvesõbrad,

kes ühelt poolt on ise bodhisattvad, s. t. pühendunud jäägitult teiste aitamisele ja vabastamisele, teiselt poolt aga tulevaste bodhisattvate õpetajad. Paljudes mahajaana suutrates

⁸ Aṅguttara-nikāya, 8:39. In the Buddha’s Word, lk. 175.

⁹ Ka budistidel on seda rida mõnikord laiendatud kuni kümneni, näiteks tekkis nimega “Kümme õppimisjuhiseist”, kus viiele põhilisele juhisele on lisatud teised viis, peamiselt munkadele ja nunnadele mõeldud täiendavat juhiseid: hoidumine vääril ajal söömisest; hoidumine tantsudest, lauludest, pillimuusikast ja etendustest; hoidumine pärgadest, lõhnaainetest ja võietest ning kaunistatud ja ehitud paikadest; hoidumine kõrgetest asemetest ja suurtest asemetest; hoidumine kulla ja hõbeda vastuvõtmisest. – Budismi pühad raamatud, I, lk. 22.

¹⁰ Dhammapada, tõlkinud L. Mäll (Samas, lk. 71).

¹¹ Tõlkinud L. Mäll – Sõnumitooja, nr. 11 – 12, juuni 1989, lk. 1; www.eao.ee/06sonumitoojad/sonumitooja_nr11-12.pdf.

kirjeldatakse hüvesõpru kui ükskõik mis elualal tegutsevaid inimesi, kellel on motiivi ja tahtmist edasi anda teadmist, mis võib aidata edasi bodhisattvateel, aidata teostada budistliku humanismi ideaali. Tuntuim hüvesõprade suutra on “Põimiksuutra”, kus kujundlikus ja rikkalikus keeles kirjeldatakse noore mehe või isegi poisi otsinguid ja tema omamoodi palverännakut ühe hüvesõbra juurest teise juurde, kuni ta lõpuks saabki kõrgetasemeliseks bodhisattvaks, et pühenduda täielikult tööle teiste olendite heaks.¹² Hüvesõbrad-õpetajad on bodhisattvateel kõige tähtsamad, kellele toetuda, sest ainult ühiskonnas teiste (edasijõudnumate) inimeste poolt edasiantud teadmine, tarkus ja kogemus on need, mis uut isiksust vormivad. Mahajaana budistid ei tunnistanud seega ülimalt ja edasiviiva ning lõpuks vabastava väärtusena mitte jumalikku (ega isegi buddhalikku) ilmutust, vaid ilmalikku ja inimlikku haridust, mida vahendavad inimesed – õpetajad-hüvesõbrad ja bodhisattvad selleks, et suunata samale teele võimalikult palju teisi.

“Põimiksuutras” rõhutatakse seetõttu eriti õppija, teeleasunu motivatsiooni ja aupaklikkust hüvesõprade vastu: “Au ja kiitus sulle, õilis poeg, et sa oled meeletanud ennast ülimalt täielikule virgumisele ja tahad kokku saada hüvesõpradega. Sa tahad pärida selle kohta, mida bodhisattvad teevad, ja soovid hakata käima mööda bodhisattvateed. Kõige tähtsam asi, õilis poeg, mis viib kõikteadmisele, on austada hüvesõpru, nendega läbi käia ja nende seltsis viibida. Sellepärast, õilis poeg, peadki sa kogu aeg hüvesõprade seas viibima.”¹³

Omapärane ja tähendusrikas on hüvesõbra määratlus ühes mahajaana budismi baas-tekstis – “Kaheksatuhandelises ületava mõistmise suutras”, kus Buddha õpetab, et suutra tekst ise ja see, mida seal õpetatakse, ongi bodhisattva hüvesõbrad. Seega rõhutatakse raamatutarkuse, kirja pandud teksti olulist rolli inimese vaimses ja kõlbelses arengus: “See ületav mõistmine eelkõige ongi bodhisattva hüvesõber. Kõik kuus ületavat on tegelikult bodhisattva hüvesõbrad. Need on tema õpetajad, tema tee, tema valgus, tema lamp, tema valgustus, tema varjupaik, tema kaitse, tema rahupaik, tema lõplik vabanemine, tema saar, tema ema, tema isa ning need viivad teda teadmise, mõistmise ja ülimalt täieliku virgumiseni.”¹⁴

Ülaltoodud momendid on vaid mõningad näited budismi kui humanismiõpetuse rikkalikust varasalvest. Vastuseks mõnele Lääne kriitikutele, kes väidavad, et budism on küll sügav vaimne õpetus, kuid mitte humanistlik õpetus Lääne mõistes, kuna ei sekku aktiivselt ühiskonna probleemide lahendamisse, on tänapäeva budismi tippvaimulikud ja -õpetlased toonitanud budismi algupärast humanistlikku olemust, mis pole vastuolus nn. moodsa Lääne humanismiga. Nii Hiina, Tiibeti kui ka Kagu-Aasia budismis on viimase poolsajandi jooksul tekkinud mõjukad uuendusliikumised, mis panevad rõhku tänapäe-

¹² Vt.: M. Läänemets. Põimiksuutra. – Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi Aastaraamat 2006, lk. 59–86; M. Läänemets. Võluahv ja kaupmehepoeg Sudhana. Palverännu paradoksid kirjanduses ja pühakirjas. Mahajaana vaade. – Tuna 2003, nr. 3, lk. 4–12.

¹³ Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi Aastaraamat 2006, lk. 83.

¹⁴ Tsiteeritud raamatust: *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines & Its Verse Summary* (transl. by E. Conze). Sri Satguru Publications, Delhi, 1994, lk. 236. Kuus ületavat on: ületav annetamine, ületav kõlb-
lus, ületav kannatlikkus, ületav tarmukus, ületav mõtlus ja ületav mõistmine (vt. L. Mäll, M. Läänemets, T. Toome. *Ida mõtteloo leksikon. Lõuna-, Ida- ja Sise-Aasia*. Tartu Ülikooli orientalistikakeskus, Tartu, 2006, lk. 253–254, 255–257.) Kuue ületava tähendusest “Kaheksatuhandelises ületava mõistmise suutras” vt. L. Mäll. Nulli ja lõpmatuse kohal. *Ilmamaa*, Tartu, 1998 (2. tr. 2003), lk. 259–263. Ületav mõistmine tähendab nii vastavat teaduse seisundit kui ka teksti, mille lugemine ja õppimine seda seisundit loob, seega ületavat mõistmist õpetaja-hüvesõbrana tuleb siin mõista eeskätt ikkagi tekstina; vt. L. Mäll. *Texti kasutamine psüühika mõjutamise vahendina*. – Samas, lk. 288–296.

vasele haridusele ning hästi organiseeritud sotsiaaltööle, heategevusele, tervishoiule jm., rõhutades, et seda tehakse just mitte eesmärgil budismi tänapäeva maailma nõuetele kohandada, vaid selle enda algõpetusest lähtuvalt.¹⁵ Kommunismi ja sõjaväediktatuuri all vaevlevates budistlikes maades, nagu Tiibet ja Birma, on just budistlik vaimulikkond kõige aktiivsem ühiskonnakiht, kes organiseerivad väljaastumisi ja vajadusel ka poliitilisi aktsioone valitsuse repressiivpoliitika vastu ning ka ühiskondlikku abi ja päästet näiteks looduskatastroofide korral.

Kõiges selles tuleb eeskätt näha budismi algupärase inimkeskse suunitluse realiseerimist tänapäeva tingimustes. Tänapäeva budistlike vaimulike ühiskondliku aktiivsuse allikas on eeskätt iidne bodhisattvate õpetus, mis kutsub üles ja õpetab pühendumata kõikide vahenditega kaasinimeste ja kõikide kaasolendite aitamisele.

Lääne uusaegse humanismi ja budistliku humanismi sünergia on aga tõenäoliselt alles algusjärgus. Ühisjoonteks ja kokkupuutepunktideks on kahtlemata mõlema ratsionalism, mõistuspärasus ja lähtumine inimesest kui ülimest väärtusest. Lääne humanism paistab siiski veel põdevat teatud "inimõiguste" lastehaigust, kus küll rõhutatakse *õigusi*, sealjuures ka teinekord üsna perverssete kalduvustega vähemuste omi oma kalduvusi harrastada, vähem räägitakse aga sellest sügavast *vastutusest* kõikide olendite eest, kellega seda maailma jagatakse, millest on läbi imbutunud budismi õpetus. Veelgi vähem on märgata tendentsi *vabanemisele*, kõrgemate vaimsete seisundite saavutamisele teatavate vaimsete harjutuste teel, mis on olnud budismis algusest peale väga tähtsal kohal. Viimast peaks ehk pidama budistliku humanismi peamiseks omapäraks: kasutada inimelu, inimeseksolemist maksimumselt ära mitte niivõrd individuaalset nn eneseteostust juhtmotiiviks võttes, kuivõrd pühendudes üldisele vabanemisideaalile, seda eeskätt teiste heaks tegutsedes. Just sellele vihjab järgmine tsitaat "Bodhitšarjāvatāra": "Mu praegune sünd on viljakas, ma olen õnnelikult jõudnud inimolekusse. Täna sündisin ma Buddhade perekonda, nüüdsest peale olen ma Buddha poeg!" (III, 25.)

Märt Läänemets

(1962)

Lõpetanud Tartu ülikooli psühholoogia erialal 1985, M. A. ajaloos 1999, täiendanud end mitmel korral Hiina RV-s ja Taiwanil. Tartu Ülikooli orientalistikakeskuse teadur. Peamised uurimisvaldkonnad: hiina klassikaline kultuur ja mõttelugu, mahajaana budism ja selle tekkimise probleemid.

¹⁵ Siinkohal võiks näiteks tuua Taiwanil baseeruvaid hiina budismi assotsiatsioone Buddha Valguse Mägi (*foguangshan*) eesotsas õpetaja Hsin Yuniga, Tzu Chi Halastuse ja Abi Fond (*Ciji jijinhui*) eesotsas budistliku nunna Cheng-yeniga ning Dharma Trummi Mägi (*Fagushan*) eesotsas chani õpetaja Sheng-yeniga. Tiibeti budismis on silmapaistvamaid heategevusfonde laama Dzongsar Khyentse rajatud *Lotus Outreach*.